

Büyükşehirlerde Kararları Kim Alıyor? Büyükşehir Belediye Meclislerinde Temsil Sorunu ve Çözüm Önerileri

Erbay Arıkboğa*

İç göçlerle nüfusu artan İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerin giderek genişlemesi, bir taraftan merkezdeki belediyenin iyice büyümesine, diğer taraftan kent merkezinin çevresinde yeni ve yoğun yerleşimlerin başlamasına ve sınırları birbirine bitişen belediyelerin oluşmasına yol açmıştı. Bu durum planlama ve imar, ulaşım, su ve kanalizasyon, altyapı gibi temel hizmet alanlarında çeşitli sorunları da beraberinde getiriyordu. Zira söz konusu büyüme, idari parçalanmışlığa karşın, ekonomik ve toplumsal açıdan çeşitli biçimlerde bütünleşmiş bir bölgenin (metropoliten alan) oluşmasına yol açmıştı. Bu bağlamda kimi hizmetler, bu alanın bütününe kapsayan bir yönetim eliyle sunulmayı gerektiriyor, bölgenin farklı alanlarına hizmet götüren belediyeler arasında ise bir koordinasyon ihtiyacı doğuyordu. Dolayısıyla büyükşehirlerdeki bu ihtiyacı karşılayacak özel bir yönetim sistemine gerek vardı. Böylesi bir büyükşehir yönetim sisteminin olmaması, kentin *bir bütün olarak* yönetilmesi ve yönlendirilmesini imkansız hale getiriyor, ölçek ekonomisinin avantajlarından yararlanılmadığı için kaynak israfına yol açıyor ve belediyeler arasında daha etkili bir koordinasyon kurulmasını zorlaştırıyordu.

Bu temel gerekçelerle Türkiye’de 1970’li yıllarda, büyükşehirlerdeki yönetim sorunu ciddi olarak tartışılmaya başlandı ve çeşitli tasarılar da hazırlandı (geniş bilgi için bkz. Keleş, 1994: 345–54). Ancak Türkiye’de büyükşehir yönetimine, 1982 Anayasası’nın verdiği izinle, 1984 yılında geçilebildi. Büyükşehir belediyesine (BŞB) ilişkin düzenleme önce kanun hükmünde kararnameyle, hemen ardından da 3030 sayılı yasayla yapıldı. Yasanın amacı (m. 1), yukarıda sıralanan gerekçelerle uyumlu biçimde, hizmet etkinliğini ve koordinasyonu sağlamak olarak belirtildi.

BŞB sistemini kuran 3030 sayılı yasa, büyükşehiri, “belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehir” olarak tanımlıyordu (m. 3). Yine BŞB’nin kuruluşu ve sınırları ile ilgili düzenlemelere bakıldığında (m. 4-5), üstte ilçe beledi-

---

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO.

yelerinin toplam alanlarını kapsayan BŞB'nin kurulacağı, altta ise ilçe belediyelerinin olacağı iki kademeli bir yönetim sistemi getiriliyordu. Söz konusu yasa, büyükşehir ile ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu ve hizmet etkinliğini sağlamaya yönelik düzenlemelere de yer veriyordu. Bu bağlamda Türkiye'deki büyükşehir yönetim sisteminin, federatif büyükşehir yönetim modelini (Keleş, 1994: 242) benimsediği görülmektedir.

Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Sorunu

3030 sayılı yasa, BŞB meclisinin oluşumu konusunda, ilçe belediye başkanlarını, BŞB meclisinin doğal üyeleri olarak kabul etti; meclisin diğer üyelerine ilişkin düzenlemeyi ise, yerel seçimlerle ilgili hükümleri içeren 2972 sayılı yasa bıraktı (m. 9). 2972 sayılı yasanın 6. maddesi ise, BŞB meclisinin doğrudan seçilecek üyelerle değil, BŞB içinde yer alan ilçe belediye meclislerine seçilmiş üyeler arasından gelecek meclis üyeleriyle oluşmasını öngördü. Buna göre her ilçe belediye meclis üyelerinin beşte biri, aynı zamanda BŞB meclisine giderek, BŞB'nin karar organını oluşturacaktı. Dolayısıyla BŞB meclisinin toplam üye sayısının ne olacağı, tamamen ilçe belediyelerine göre şekillenecekti. Burada iki faktör söz konusudur: Birincisi ilçe belediyelerinin kendi nüfusları,¹ diğeri de BŞB içindeki ilçe belediyesi sayısıdır. BŞB içinde yer alan belediyelerin nüfuslarında belli bir ölçütün olmaması sebebiyle, nüfus faktörü, BŞB meclisindeki üye sayısında temel belirleyici olma özelliğini kaybetmektedir. Örneğin Çizelge 2'den de görülebileceği gibi, 3030 sayılı yasa döneminde, 1 milyon 130 bin nüfuslu Adana BŞB'sinde 18 meclis üyesi varken, 361 bin nüfuslu Erzurum BŞB Meclisi 24 üyeye sahipti. Birçok örnekte, BŞB içindeki toplam belediye sayısının, BŞB meclisi üzerinde nüfustan daha fazla etkiye sahip olduğu görülmektedir. Diğer meclislerde (belediye meclisi, il genel meclisi ve hatta TBMM) temsilci sayısı ile nüfus arasında kurulan bağlantı, BŞB meclislerinde *kopmaktadır*.

Bu temsil sistemi BŞB ile ilçe belediyeleri arasında koordinasyonun kurulmasına çeşitli katkılar sağlamaktadır. Ancak bununla birlikte, BŞB meclisindeki üyelerin *tamamının* ilçe belediyelerinden geliyor olması, ciddi sorunlara da yol açmaktadır. Burada iki temel sorundan söz edilebilir: Birinci sorun, BŞB meclisi üyelerinin *tamamının* "çift kimlikli" (Keleş, 1992: 268), yani hem ilçede hem de büyükşehirde meclis üyesi olmasından kaynaklanmaktadır. Mevcut temsil sistemi, BŞB meclisinin kenti bir bütün olarak görebilmesine (özellikle planlama ve imara ilişkin konularda) ve karar sürecinde buna uygun davranabilmesine

¹ Nüfus faktörüne bakıldığında BŞB meclisinde, nüfusu 10 bine kadar olan belediyeler belediye başkanıyla birlikte 2, 10 binden 20 bine kadar olan belediyeler 3, 20 binden 50 bine kadar olan belediyeler 4, 50 binden 100 bine kadar olan belediyeler 6, 100 binden 250 bine kadar olan belediyeler 7, 250 binden 500 bine kadar olan belediyeler 8, 500 bin ile 1 milyon arasındaki belediyeler ise 10 meclis üyesine sahip olacaklardır (2972/5).

engel olabilecek niteliktedir. Zira BŞB'deki üyeler, yeniden seçilmek istediklerinde, kendi ilçelerindeki seçmenlerin karşısına çıkacak, temelde o ilçe için ne yaptıklarını anlatacak ve onlardan *oy isteyeceklerdir*; yine BŞB'deki meclis üyeleri tüm kente değil ait oldukları ilçedeki seçmenlere *hesap vereceklerdir*. Bu durumda karar alma sürecinde, BŞB meclisindeki üyelerin öncelikleri, kent bütününden ziyade birinci kimlikleri, yani ait olduğu ilçe olacaktır. Erder ve İncioğlu'nun İstanbul'da 1984-89 Meclisi üzerine yaptıkları araştırmada da bu olgu gözlenmiştir. Araştırmacılar, o dönemdeki İstanbul BŞB meclisinin, bir büyükşehir meclisi olmaktan ziyade, "ilçeler genel kurulu" gibi işlev gördüğünü söylemekte, ilçe üyeliğinin büyükşehir üyeliğinden önce geldiğini ve meclisin kent bütününe düşünemediğini belirtmektedirler (Erder ve İncioğlu, 1996: 49). Diğer taraftan meclis üyesinin BŞB'deki varlığı, ait olduğu ilçenin BŞB'den çeşitli taleplerini (örneğin BŞB'nin çeşitli yatırımlarının ilçeye çekilmesi gibi) takip etmekte özel bir konum anlamına da gelmektedir; zira BŞB'nin bütçesi, yatırım programı vs. BŞB meclisi tarafından kabul edilecektir. Bu durum, meclisin belediye başkanını denetleme işlevini zedeleyebilecek bir unsurdur. Zira BŞB başkanı ile BŞB meclis üyelerinin böylesi bir menfaat ilişkisi içine sokulması, denetimin nesnellğine gölge düşürmektedir.

İkinci sorun, aynı BŞB sistemi içinde yer alan belediyeler arasındaki büyük nüfus farklılıklarından kaynaklanmaktadır (2000 nüfus sayımına göre mevcut durum için bkz. ekteki çizelgeler; BŞB'lerin 1990 nüfus sayımındaki durumları için bkz. Yaşamış, 1995: 104-08). Alttaki belediyelerden BŞB meclisine gelecek üyeler konusunda mevcut sistem, küçük belediyelerin lehine sonuçlar doğurmakta ve bu durum temsilde adaletsizliğe yol açmaktadır. Örneğin İzmir BŞB'de, Güzelbahçe ile Konak ilçe belediyelerinin durumu karşılaştırılabilir. Güzelbahçe yaklaşık 15 bin nüfusu ile BŞB'ye 3 meclis üyesi gönderirken, 780 bin nüfuslu Konak BŞB'de 10 meclis üyesine sahiptir. Diğer bir ifadeyle BŞB meclisinde temsil açısından, Güzelbahçe'de 1 meclis üyesi başına yaklaşık 5 bin kişi düşerken, Konak'ta bu rakam 78 bine çıkmaktadır. Yani İzmir BŞB Meclisinde, Güzelbahçeliler, Konaklılara kıyasla 15 kat daha çok temsil edilmektedir. 5216 sayılı yasanın getirdiği değişiklikler, bu sorunu çok daha çarpıcı bir boyuta taşıdığı için, bu konu aşağıdaki bölümde çok daha ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Türkiye'de büyükşehir belediyeleri, daha kurulduğu anda böylesi bir temsil sorunuyla birlikte çalışmaya başladı. 3030 sayılı yasayla birlikte üç kentte BŞB kuruldu. Daha sonra 13 kentte daha BŞB kurularak toplam sayı 16'ya çıktı. Sonraki süreçte oldukça küçük ölçekli (200-300 bin nüfuslu) kentlerde BŞB'lerin kurulmaya başlanması, yeni tartışmaları da başlattı (Yaşamış, 1995: 94 vd.). Çünkü özellikle son dönemdeki BŞB'ler, örneğin bir ilin 200-300 bin nüfuslu merkez belediyesinin birkaç birime bölünmesiyle oluşturulan yeni bele-

diyeler marifetiyle kuruluyordu. Bu durum, etkinlik ve koordinasyon sorununa ilişkin bir düzenlemenin değil, farklı bir arayışın sonucuydu. Zira büyükşehir dönüşen belediyeler, ilave gelir kaynaklarına kavuşuyordu (3030/18); dolayısıyla diğer belediyeler, söz konusu ilave gelirden yararlanabilmek için siyasiler üzerinde baskı kuruyorlar, kimi zaman da sonuç alıyorlardı.

Çizelge 1. BŞB Sistemi İçindeki Belediyeler

BŞB grupları (kuruluş şekline göre)	BŞB içindeki belediye sayısı (ilçe + alt kademe/ilk kademe)							Artış (%)
	BŞB adı	5216 öncesi			5216 sonrası			
		ilçe	Alt kad.	Toplam	ilçe	İlk kad.	Toplam	
1. Grup	İstanbul	27	0	27	32	41	73	170
	Ankara	8	0	8	15	21	36	350
	İzmir	8	0	8	19	38	57	613
2. Grup	Adana	2	0	2	2	17	19	850
	Bursa	3	0	3	7	18	25	733
	Gaziantep	2	0	2	3	5	8	300
	Konya	3	0	3	3	4	7	133
	Kayseri	2	0	2	5	19	24	1.100
3. Grup	Antalya	0	3	3	0	14	14	367
	Diyarbakır	0	3	3	0	6	6	100
	Erzurum	0	4	4	1	5	6	50
	Eskişehir	0	2	2	0	5	5	150
	Kocaeli	0	2	2	6	38	44	2.100
	Mersin	0	3	3	0	22	22	633
	Samsun	0	4	4	1	14	15	275
4. Grup	Adapazarı	3	9	12	7	14	21	75
Toplam		57	31	88	100	282	382	334

Çizelge 1’de BŞB’ler, kuruluş biçimine göre gösterilmektedir. İlk grupta yer alan İstanbul, Ankara ve İzmir, büyükşehir sisteminin ruhuna uygun biçimde, mevcut ilçe belediyeleri üzerine BŞB sisteminin getirilmesi yoluyla kurulmuştur. 2. grupta yer alan kentlerde çeşitli zamanlarda çıkarılan kanunlarla,² merkez ilçe, 2’ye veya 3’e bölünerek *yeni ilçeler* oluşturulması yoluyla BŞB kurulmuştur. 3. grupta yer alan kentlerde ise, merkez ilçe bu kez ilçelere değil birkaç *alt kademe* belediyesine ayrılmıştır. 3030 sayılı yasada “ilçe” denmesine rağmen, söz konusu 7 kentte kanun hükmünde kararnameyle³ alt kademeler yoluyla BŞB

² Adana’da 3306, Bursa’da 3391, Gaziantep’te 3398, Konya’da 3399, Kayseri’de 3508 sayılı kanunlar ile merkez ilçeler bölünerek yeni ilçeler oluşturulmuştur.

³ 504 sayılı KHK, 21693 sayılı ve 9.9.1993 tarihli Resmi Gazete.

kurulmuştur. 4. grupta yer alan Adapazarı'nda ise, 1999 depremi sonrasında BŞB kurulmuştur.⁴ Adapazarı'nın durumu Çizelge 1'den de görüleceği, hem karma (hem ilçe hem de alt kademe belediyelerini içermekte) bir yapıyı bünyesinde barındırmaktadır, hem de 5216 sonrasındaki durumla paralellik arz etmektedir. Adapazarı'nda BŞB kurulurken, herhangi bir bölünme yapılmamıştır, merkez ilçeyle birlikte ona yakın olan *ilçe ve belde* belediyeleri BŞB çatısı içine alınmıştır.

5216 Sayılı Yasa Temsil Sorununu Derinleştiriyor

3030 sayılı yasanın yürürlükte olduğu dönemdeki temsil sorunları, 5216 sayılı yasanın getirdiği değişikliklerle birlikte, çok daha derinleşti ve farklı boyutlar kazandı. 5216 sayılı yasa da çift kimlikliliğe dayalı temsil sisteminin devam etmesi öngörüldü (m. 12),⁵ ayrıca yeni yasanın getirdiği bazı değişiklikler, yeni temsil sorunlarına yol açtı.

Aşağıda temsil adaletsizliğinin farklı boyutları çizelgeler eşliğinde anlatılacaktır. Çizelgelerdeki veriler oluşturulurken çeşitli araştırmalar yapıldı. Nüfusla ilgili bütün veriler 2000 Genel Nüfus Sayımının sonuçlarıdır. Belediye nüfusları il bazında toplu halde Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde (www.mahalli-idareler.gov.tr) yer almaktadır. Dolayısıyla ilçe, alt kademe ve ilk kademe belediyelerinin nüfusu konusunda, bu hazır veriler kullanıldı. BŞB nüfusu ise, bu çalışmada, 2000 Genel Nüfus Sayımına göre, ilçe (alt kademe) ve ilk kademe belediyelerinin toplam nüfusu olarak hesaplandı.⁶ BŞB'lerin 5216

⁴ 593 sayılı KHK, 23985 sayılı ve 6.3.2000 tarihli Resmi Gazete.

⁵ Burada şu ayrıntıya yer vermek uygun olacaktır: 5216 sayılı yasaya kaynaklık yapan BŞB Kanunu Tasarısında, çift kimlikliliğe dayalı temsil sisteminden vazgeçilmesi; ilçe ve ilk kademe belediye başkanlarının BŞB meclisinin doğal üyesi olması, ancak diğer üyelerin doğrudan seçilmesi usulü öngörülmüştü. Tasarıda bu durum şu gerekçeyle açıklanmaktadır: "Bu Tasarı ile getirilen en önemli yeniliklerden birisi de büyükşehir belediye meclisi üyelerinin seçimine ilişkin usulün değiştirilmesidir. ... Halen uygulanan sistemde, ilçe ve ilk kademe belediye meclislerinden gelen üyeler; büyükşehir belediye meclislerinde blok halinde hareket etmekte, istedikleri zaman siyasi sebeplerle meclisi çalıştırmamakta, kendi ilçelerinin sorunlarını büyükşehir belediye meclisine taşımakta, büyükşehirin geneline ilgilendiren sorunların çözümünde duyarlı davranmamakta, ilçe ve ilk kademe belediye meclislerinde alınan imara ilişkin kararların büyükşehir belediyesi meclisinde görüşülmesi sırasında objektiflikten uzak hareket etmektedirler. Bu aksaklıkları önlemek amacıyla büyükşehir belediye meclisi üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesi öngörülmektedir" (tasarı m. 11'in gerekçesi). Ancak BŞB yasa tasarısının komisyonlarda görüşülmesi sürecinde, bu değişiklik kabul görmedi. İçişleri ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonlarından olduğu haliyle geçen düzenleme, Plan ve Bütçe Komisyonunun alt komisyonunda değiştirildi ve Meclisten de komisyonun görüşü doğrultusunda geçti (tbmm.gov.tr). Bu süreçte, tasarı üzerinde, ilçe ve alt kademe belediyelerinin hayli etkili oldukları anlaşılmaktadır.

Ancak burada bir konuya daha dikkat çekmek gerekiyor. Tasarı sadece çift kimlikliliğe ilişkin bir çözüm getirmekteydi. Doğrudan seçilecek meclis üyelerinin ise, yine ilçe ve ilk kademe belediyeleri sınırları içinden ve mevcut uygulamada da olan 1/5 oranında seçilmesini öngörüyordu (tasarı m. 29). Yani tasarı, aşağıda tartışılacak olan *temsil adaletsizliği* sorununa bir çözüm getirmiyordu, daha doğrusu böyle bir sorunun farkında değildi.

⁶ Bilindiği gibi, 5216 sayılı yasa, büyükşehirlerin sınırlarını genişletti. Bu genişleme sırasında, orman köylerinin dışındaki köylerin tüzel kişiliği kalktı ve bu köyler, BŞB içindeki çeşitli belediyelere mahalle olarak bağlandılar (geçici m. 2). Bu bağlanmayla birlikte o belediyelerin nüfusları arttı, fakat meclis üye sayılarında bir artış olmadı; bu artış ancak bir sonraki yerel yönetim seçimlerinde hesaba katılacaktır. Dolayısıyla meclis üye

sonrasındaki yeni sınırlarına ve hangi belediyeleri kapsadıklarına ulaşmak ise bu kadar kolay olmadı. Bu amaçla ilk olarak büyükşehirlerin internet siteleri tarandı ve burada güvenilir verilerin olup olmadığına bakıldı. Veri bulunmaması durumunda ya da mevcut verinin güvenilirliğine ilişkin tereddüt olduğu durumlarda, telefonla büyükşehir belediyelerinin ilgili birimleri aranarak bu veriler elde edildi.

BŞB sistemi içinde yer alan belediyelerle ilgili esaslı değişim, 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla oldu. 5216 sayılı yasa, BŞB'nin dayandığı federatif modeli değiştirmede, ancak iki önemli değişiklik getirdi. Birincisi büyükşehir sistemi içine, ilçelerin yanı sıra ilk kademe adıyla belde belediyelerini de soktu (m. 3). Böylece aslında BŞB sınırları içinde yer aldığı halde BŞB sistemine dahil olmayan, dolayısıyla özellikle imar ve planlama konularında kimi zaman birer "kara delik" olarak işlev gören ve bu nedenle çokça eleştirilen belde belediyeleri büyükşehir *disiplini* içine alınmış oldu. Dolayısıyla yönetsel açıdan ve BŞB'nin alansal bütünlüğünü sağlamak bakımından oldukça yararlı bir düzenleme yapıldı. İkinci olarak 5216 sayılı yasanın geçici 2. maddesi, mevcut BŞB'lerin sınırlarını yeniden tanımladı. Yasa burada dörtlü bir ayrımı öngördü; büyükşehir belediyelerinin hangi gruba girdiği, Çizelge 2'de gösterilmektedir. Yasa, ilk grupta yer alan İstanbul ve Kocaeli'nde BŞB'nin sınırını il mülki sınıрыyla eşitledi. Diğer BŞB'lerde ise nüfuslarına göre bir genişleme öngördü: Buna göre nüfusu 1 milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 20 kilometre, nüfusu 1 milyondan 2 milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 30 kilometre, nüfusu 2 milyondan fazla olan belediyelerde ise yarıçapı 50 kilometrelik bir alan BŞB sınırları içine alındı.⁷ Böylece eski sınırlar içindeki mevcut

---

sayısı ile nüfus arasındaki dengesizliği araştıran bu çalışmada, gerek BŞB gerekse diğer belediye nüfusları 2000 nüfus sayımındaki haliyle alındı, çünkü seçimlerde bu sayımlar dikkate alınmıştı. Diğer bir ifadeyle, eğer belediye nüfuslarına köy nüfusları da katılacaksa, o zaman meclis üye sayılarını da buna göre yeniden hesaplamak gerekecektir. Bu bağlamda İstanbul ve Kocaeli BŞB'lerinin nüfusu da il toplamı değil, belediyeler toplamıdır.

Burada şu ilave bulguyu da paylaşmak yararlı olabilir. Çalışma sırasında tüzel kişiliği kaldırılarak belediyelere bağlanan köylerin durumunu hesaba katarak, yeni duruma ilişkin de bir sorgulama yapıldı. Bu sorgulama, Ankara BŞB'si örneğinde yapıldı. Ankara'da, BŞB sınırları içine giren 215 köyün tüzel kişiliği kaldırılarak bunlar mahalleye dönüştürüldü. Bu durumda Ankara BŞB'nin nüfusu 136.040 daha artmış oldu (16.9.2005 gün ve 2513 sayılı Ankara BŞB Meclisi kararı ve eki). Ancak eğer bu yeni nüfus büyüklüğüne göre (2000'den bu yana gerçekleşen diğer artışlar hesaba katılmazsa) bugün Ankara'da yerel seçimler yapılmış olsaydı, Ankara BŞB Meclisine üç üye daha girecekti (Bala, Akyurt ve Çubuk belediyelerinden gelecek 1'er ilave üye nedeniyle). Güncellenen haliyle nüfus ile meclis üye sayısı arasındaki dengesizliğe ilişkin sorgulamada, oldukça küçük (ihmal edilebilir) bir değişim gözlemlendi. Mevcut durumda, nüfus temsilci sayısı ekseninde, Ankara BŞB Meclisinde en yüksek oranda Sirkeli ilk kademe belediyesi (0,03), en düşük oranda ise Çankaya ilçe belediyesi (2,89) temsil edilmektedir. Yeni duruma ilişkin sorgulamada ise, en yüksek oranda Selametli ilk kademe belediyesinin (0,04), en düşük oranda ise yine Çankaya ilçe belediyesinin (2,89) temsil edileceği görüldü.

⁷ Bu alansal genişlemenin gerekçesi, büyükşehirlerin, hemen sınırları bitimindeki alanları kontrol edememele-ri ve bu alanlarda daha sonra kendilerini de etkileyecek kontrolsüz gelişmelerin olmasıdır. Bununla birlikte, bu sorunun çözümünün, sadece nüfus büyüklüğüne bağlı olarak yarıçapa dayalı bir alansal genişlemeyle çözülmeye çalışılması tartışmaya açıktır. Bunun yerine, büyükşehirlerde birebir yapılan incelemelere dayalı olarak karar alınmış olsaydı, daha yararlı olabilirdi.

belde belediyelerine ilave olarak, söz konusu yeni sınırlar içindeki diğer ilçe ve belde belediyeleri de BŞB sistemi içine girdi. Bu iki değişiklik BŞB'lerin alan-sal olarak genişlemesine ve nüfuslarının artmasına yol açtı. Ancak daha da önemlisi BŞB içindeki belediye sayısını ve BŞB meclislerinin üye sayısını artırdı (bkz. Çizelge 1 ve 2).

Çizelge 2. BŞB'lerin Nüfusları ve Meclis Üye Sayıları

BŞB grupları*	BŞB adı	BŞB nüfusu			BŞB meclisi üye sayısı		
		5216 öncesi	5216 sonrası	Artış (%)	5216 öncesi	5216 sonrası	Artış (%)
1. Grup	İstanbul	8.803.468	9.838.860	11,8	207	347	67,6
	Koçaeli	195.699	1.089.256	456,6	13	135	938,5
2. Grup	Ankara	3.203.362	3.434.158	7,2	65	131	101,5
	İzmir	2.232.265	2.711.838	21,5	62	179	188,7
3. Grup	Bursa	1.194.687	1.430.001	19,7	25	83	232,0
	Adana	1.130.710	1.235.126	9,2	18	55	205,6
4. Grup	Gaziantep	853.513	883.245	3,5	16	29	81,3
	Konya	742.690	752.203	1,3	22	30	36,4
	Antalya	603.190	675.048	11,9	20	43	115,0
	Diyarbakır	545.983	629.444	15,3	20	32	60,0
	Mersin	537.842	709.848	32,0	21	66	214,3
	Kayseri	536.392	678.767	26,5	16	66	312,5
	Eskişehir	482.793	496.208	2,8	15	21	40,0
	Samsun	363.180	423.827	16,7	24	47	95,8
	Erzurum	361.235	376.687	4,3	24	29	20,8
	Adapazarı	303.989	401.706	32,1	35	59	68,6
Toplam		22.090.998	25.766.222	16,6	603	1352	124,2

* 5216 sayılı yasanın geçici 2. maddesinde öngörülen ayrıntı.

Bu değişiklikler, BŞB meclislerinde yeni temsil sorunlarına ve temsilde adaletsizliğe yol açmaktadır. Yeni durum, (i) BŞB meclisinde, aynı büyükşehir içinde yer alan belediyeler arasında ciddi bir temsil adaletsizliğine yol açmakta, (ii) sistem küçük ölçekli belediyelerin lehine sonuçlar doğurmakta ve (iii) bu durum yukarıda büyükşehir bütünlüğünü sağlama bağlamında değinilen sorunu daha da derinleştirmektedir. Bu sorunlar üzerinde ayrıntılı olarak durmak gerekir.

5216'nın getirdiği değişikliklerin, BŞB sistemi içinde yer alan belediye sayısı, BŞB nüfusu ve BŞB meclis üye sayısında önemli artışlara yol açtığı Çizelge 1

ve 2'de görülmektedir. 5216 sonrasında BŞB sistemi içindeki (ilçe ve ilk kademe) belediye sayısı, % 334'lük bir artışla, 88'den 382'ye çıkmıştır (Çizelge 1). Kimi büyükşehirlerdeki artış ise çok daha yüksektir. (Örneğin Kocaeli'nde % 2.100, Kayseri'de % 1.100, Adana'da ise % 850'lik bir artış gerçekleşmiştir). Ancak daha çarpıcı bir bulgu, BŞB nüfusundaki artış ile BŞB meclisi üye sayısındaki artış arasındaki dengesizliktir. 5216 sayılı yasayla birlikte toplam BŞB nüfusu sadece % 16,6 artarken, BŞB meclisi üye sayısı % 124,2 artmıştır (çizelge 2). Yine kimi belediyelerdeki dengesizlik çok daha fazladır.⁸ Yani nüfusla meclis üye sayısı arasında, yakın bir korelasyon gözlenmemektedir. Bunun nedeni, BŞB meclisi üye sayısında ikinci faktörün, yani BŞB içindeki toplam belediye sayısının etkili olmasıdır.

BŞB meclisi üye sayısındaki artışta, sisteme yeni katılan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin önemli payının olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, BŞB içindeki toplam belediye sayısı, BŞB meclisi üye sayısındaki büyük artışta önemli etkiye sahiptir. Ancak buradaki asıl sorun, meclis üye sayısı değildir. Sorun, bu üyelerin belediyelere, dolayısıyla o belediye sınırları içinde yaşayan nüfusa nasıl dağıldığıdır. Temsilde adaletsizliği ortaya koyan olgu da budur.

Ekte yer alan çizelgelerde, kimi büyükşehirler bazında,⁹ BŞB meclis üyelerinin dağılımı ve bu üyelerin belediye nüfuslarıyla karşılaştırılması yer almaktadır. Çizelgelerde, (BŞB nüfusunun BŞB meclis üye sayısına bölünmesi suretiyle) bir BŞB meclis üyesinin ortalama olarak kaç kişiyi temsil ettiği hesaplanmış ve bu ortalama duruma göre, o büyükşehirdeki ilçe ve ilk kademe belediyelerinin durumu sorgulanmıştır. Ekteki çizelgeler, en yüksek düzeyde temsil edilen en düşük düzeyde temsil edilen belediyelere doğru sıralanmaktadır. Bu çizelgelerde aynı BŞB meclisinde yer alan belediyeler arasında çok yüksek oranlarda temsil adaletsizliğinin olduğu görülmektedir. En yüksek ile en düşük temsil değerine sahip belediyeler arasında yüz kata kadar çıkan farklar vardır. Örneğin bu bağlamda Ankara'da 99, İzmir'de 84, Adana'da 78, İstanbul'da 71, Bursa'da 66, Kocaeli'nde 59, Konya'da 53, Gaziantep'te 51 kat fark görülmektedir. Aşağıda yer alan Çizelge 3 ise, kimisi ekte de yer alan çizelgelerdeki verilerden oluşturulmuştur, özet bir çizelge niteliğindedir.

Çizelge 3, ilçe-ilk kademe farklılığı temelinde, belediye nüfuslarıyla bu belediyelerin BŞB'deki sayısal ağırlıkları arasındaki dengesizliği ortaya koymak

⁸ Çizelge 1 ve 2'den örneğin değişimin az olduğu Erzurum'da geçişin nispeten kolay olduğu, buna karşılık değişimin çok yüksek olduğu Kocaeli'nde ise geçiş sürecinin oldukça zorlu olduğu da görülmektedir. Örneğin Erzurum'da sadece 5 yeni meclis üyesi söz konusudur. Buna karşılık Kocaeli'nde BŞB Meclisine 122 meclis üyesi daha gelmektedir ve üye sayısında 10 katlık bir artış olmaktadır. Dolayısıyla ikinci örnekte, meclis salonu ile ilgili fiziki sorunlardan komisyonların oluşturulmasına ve meclisin işleyişinde düzenin sağlanmasına ilişkin üyeler arasında yeni bir mutabakatın oluşturulmasına kadar bir dizi sorun yaşanmış olabilir. Yine çeşitli idari sorunlarla daha fazla karşılaşmış olabilir.

⁹ Bu çizelgeler bütün BŞB'ler için yapılmıştır, ancak makale sınırları çerçevesinde, sadece temsili örnek oluşturabilecek büyükşehirlerle ilişkin veriler eke konulmuştur.

amacıyla hazırlanmıştır.¹⁰ Çizelgenin sonundaki sütunda (*Fark B-A*) yer alan değerler, ilk kademe belediyelerinin BŞB meclisinde, nüfuslarına oranla *ne kadar daha fazla* temsil edildiğini göstermektedir. Çizelgeden ilk kademe belediyelerinin nüfusları son derece az olmasına rağmen, toplamda belediye meclisine çok sayıda üye gönderebildikleri görülmektedir. İlk kademe belediyeleri, toplam BŞB nüfusu içinde sadece % 9'luk bir nüfus payına sahip olmalarına rağmen, BŞB meclislerine toplam üyelerin % 45'ini (yaklaşık yarısını) göndermektedirler. Yani küçük nüfuslu belediyeler, BŞB meclislerinde, nüfuslarına kıyasla çok daha ağırlıklı olarak temsil edilmektedirler. Yine ilk kademe belediyeleri, ortalama olarak, BŞB meclisinde yarıya yakın fakat yarımın altında bir orana sahip-seler de, büyükşehirlerde tek tek bakıldığında, bu belediyelerin kimi yerlerde yarının üzerine de çıktıkları görülmektedir. 16 büyükşehirden 6'sında (Adana, Kayseri, Mersin, Antalya, Kocaeli ve Adapazarı'nda), (yeni) ilk kademe belediyelerinden gelen meclis üyeleri, ilçelerden (ve eski alt kademelerden) gelen meclis üyelerinden daha fazladır; nüfusları öyle olmasa da.¹¹

Diğer taraftan ilk kademe belediyelerinin birçoğunun nüfusunun 2 bin, 5 bin, 10 bin gibi oldukça küçük olması ve bunların büyükşehir belediye meclisinde önemli oranda ağırlığa sahip olması, açıklanması son derece zor bir durum yaratmaktadır (bkz. ekteki tablolar). Örneğin 20.000 nüfusun altında İzmir BŞB'de 43 (bunlardan 33'ü 10.000'in altındadır), İstanbul ve Kocaeli'nde 33, Ankara'da 25, Kayseri'de 21, Adana ve Mersin'de 17, Antalya ve Samsun'da 11 belediye bulunmaktadır. Bu belediyelerden İzmir ve Ankara'da beşi, İstanbul'da üçü, Kayseri'de ikisi, Kocaeli ve Samsun'da biri ilçe belediyesidir. Diğerleri ise ilk kademe belediyesidir. Bu kadar küçük nüfusa sahip ve çok miktardaki belediyenin, büyükşehirin hizmet etkinliğini azaltıcı etkilerde bulunduğu tahmin edilebilir. Ancak bu çalışmadaki tartışma açısından bakıldığında, bu küçük belediyeler, toplamda BŞB meclislerinde önemli bir ağırlığa sahip olmaktadır.

Bu durum BŞB'lerdeki mevcut temsil sorununu daha da derinleştirmektedir. İlçe ve ilk kademe belediyelerinden gelen meclis üyelerinin büyükşehir bütününe göremeyebilecekleri şeklinde yöneltilen eleştiriler, bu yeni durumla birlikte, *yeni bir boyut* daha kazanmaktadır: Büyükşehir belediye meclislerinde *kim* daha ağırlıktadır? Soruyu somut olarak sormakta yarar var: Adana BŞB Meclisinde, 1 milyon 130 bin nüfuslu ancak toplam olarak sadece 18 meclis üyesine sahip (ilçe) belediyeler(i) mi, yoksa sadece 104 bin nüfusa ancak buna karşılık toplam

¹⁰ Belirtmek gerekir ki buradaki ayırım, temelde ilçe-ilk kademe farklılığı değildir. Ancak ilk kademe belediyelerinin nüfusu diğer belediyelere kıyasla çok az olduğu için, bu ayırım, çalışmada önemli bir *araç* olarak işlev görmektedir.

¹¹ Çizelgelerdeki bütün hesaplamalar *Microsoft Office Excel*'de yapılmıştır. Okuyucu, örneğin Antalya için (0.53-0.11)'in niçin 0.43 olduğunu merak edebilir. Farklılık çizelgede görülmeyen virgülden sonraki rakamlardan kaynaklanmaktadır.

37 meclis üyesine sahip (ilk kademe) belediyeler(i) mi daha ağırlıktadır? (Çizelge 3'e bakarak buna benzer birçok soru oluşturulabilir).

Çizelge 3. BŞB İlçe ve İlk Kademe Belediyeleri Arasında, Nüfus-Meclis Üyesi Ekseninde Temsil Adaletsizliği

BŞB adı	Belediye nüfusları				BŞB meclisindeki üye sayıları				Fark (B-A)
	BŞB toplamı	İlçe*	İlk kad.	İlk kad/ BŞB (A)	BŞB topl.	İlçe*	İlk kad.	İlk kad/ BŞB (B)	
Adana	1.235.126	1.130.710	104.416	0,08	55	18	37	0,67	0,59
Kayseri	678.767	599.437	79.330	0,12	66	25	41	0,62	0,50
Mersin	709.848	537.842	172.006	0,24	66	21	45	0,68	0,44
Antalya	675.048	603.190	71.858	0,11	43	20	23	0,53	0,43
Bursa	1 430.001	1.328.093	101.908	0,07	83	43	40	0,48	0,41
İzmir	2 711.838	2.506.213	205.625	0,08	179	98	81	0,45	0,38
Gaziantep	883.245	865.040	18.205	0,02	29	19	10	0,34	0,32
Kocaeli	1.089.256	722.905	366.351	0,34	135	46	89	0,66	0,32
Ankara	3.434.158	3.322.845	111.313	0,03	131	85	46	0,35	0,32
Samsun	423.827	378.251	45.576	0,11	47	27	20	0,43	0,32
İstanbul	9.838.860	9.085.599	753.261	0,08	347	228	119	0,34	0,27
Eskişehir	496.208	482.793	13.415	0,03	21	15	6	0,29	0,26
Konya	752.203	742.690	9.513	0,01	30	22	8	0,27	0,25
Diyarbakır	629.444	545.983	83.461	0,13	32	21	11	0,34	0,21
Adapazarı*	401.706	256.353	145.353	0,36	59	26	33	0,56	0,20
Erzurum	376.687	374.128	2.559	0,01	29	27	2	0,07	0,06
Toplam	25.766.222	23.482.072	2.284.150	0,09	1352	741	611	0,45	0,36

* İlçe sütunlarındaki nüfuslar ve meclis üye sayıları, 3030 sayılı yasa kapsamındaki ilçe ve alt kademe belediyeleri ile 5216 sayılı yasayla BŞB'ye katılan ilçe belediyelerini kapsamaktadır. Ancak Adapazarı'nda, eski alt kademe belediyeleri yeni ilk kademe belediyeleriyle benzer nitelikte olduğundan ilçe içine dahil edilmiştir.

Makalenin başında da belirtildiği gibi, büyükşehir yönetimi, *büyük* olmanın yol açtığı sorunlara karşı geliştirilen *özel bir yönetim biçimidir*. Ancak gerek çizelge 3'teki gerekse eklerde yer alan bulgular, Türkiye'deki büyükşehir yönetim sisteminin, özellikle 5216'yla birlikte, hızla *küçük belediyelere özel* yönetim biçimine doğru kaydığını ortaya koymaktadır. Bu yeni durumla birlikte BŞB meclisleri, ilçeler genel kurulu niteliğini de aşarak, şartların elvermesi halinde,

küçük belediyelerin büyük belediyeleri ahlakaya alabilmelerine imkan verecek bir niteliğe bürünmüştür. Küçük belediyelerin kendi aralarında işbirliği yapabilmeleri halinde, büyükşehirin kaynaklarını, belli ölçüde merkezden çevreye kaydırmaları mümkün olabilecektir. Zira daha ziyade büyükşehirin çevresinde bulunan bu küçük belediyeler, meclislerde önemli ağırlığa sahiptirler, bazı meclislerde ise merkezdeki ana belediyelere kıyasla sayıca daha fazladırlar.

Söz konusu adaletsizliğe, çeşitli ilçelerin karşılaştırılması yoluyla farklı bir açıdan da bakılabilir. Örneğin BŞB sistemi içinde, Kocaeli ve Mersin'in merkez ilçelerinde toplam 20'şer, İstanbul'un Büyükçekmece ilçesinde 11, İzmir'in Menemen ilçesinde 9 belediye bulunmaktadır. Örnekler daha da çoğaltılabilir. Bu gereksiz ve aşırı parçalanmışlığın, hizmet etkinliğini azalttığından ve yine hiç hesapta olmayan fiziki sorunlara yol açtığından söz edilebilir.¹² Ancak çalışmanın ana konusuna dönersek, bu durum asıl olarak temsil sorununa ve temsil kaynaklı diğer sorunlara yol açmaktadır. Bu sorun çeşitli ilçelerin karşılaştırılması suretiyle daha net ortaya konabilir. Örneğin İstanbul'un Büyükçekmece ilçesinde 10 belediyenin toplam nüfusu 373 bin, BŞB meclisine gönderdikleri üye sayısı ise 40'tır. Benzer şekilde Çatalca ilçesinde 7 belediyenin toplam nüfusu 38 bin, BŞB meclisine gönderdikleri üye sayısı ise 16'dır. Buna karşılık 663 bin nüfusa sahip Kadıköy'ün BŞB meclisindeki üye sayısı sadece 10'dur. Yine İzmir BŞB sınırları içinde Menemen ilçesindeki 9 belediyenin toplam nüfusu 95 bin, BŞB meclisine gönderdikleri üye sayısı ise 22'dir. Buna karşılık 781 bin nüfuslu Konak'ın BŞB meclisindeki üye sayısı sadece 10'dur. Benzer şekilde Bursa'nın Nilüfer ilçesi (7 belediye) 160 bin nüfusa karşılık 20 meclis üyesiyle temsil edilirken, Yıldırım ilçesindeki (1 belediye) 479 bin nüfus, 8 meclis üyesiyle temsil edilmektedir. Yine Adana Yüreğir ilçesi (14 belediye) 411 bin nüfusa karşılık 37 meclis üyesiyle temsil edilirken, Seyhan ilçesindeki (3 belediye) 818 bin nüfus, 14 meclis üyesiyle temsil edilmektedir.

Aynı büyükşehir sınırları içinde yer alan ilçeler bazındaki bu dengesizliğin, BŞB meclisindeki etkileri neler olabilir? Örneğin BŞB meclisinde nazım imar planı görüşülürken ya da ulaşım ana planı görüşülürken (5216/7), aynı ilçe içinde yer alan belediyelerin blok halinde belli konularda baskı yapmaları beklenebilir bir gelişmedir. Zira bu tür ana planlardaki kararlar, ilçe sınırları içindeki alanları bir bütün olarak etkileyebilecek niteliktedir. Bu durumda ilçeler arasında ciddi boyutlara varan dengesizlik, kent'in gelişimini objektif ölçütlerden u-

¹² Örneğin, İstanbul BŞB meclisinin üye sayısı 347'ye çıkmıştır ve bu durum meclis salonunda *fiziki* bir soruna yol açmıştır. Yeni üyeleri salona sığdırabilmek için izleyici locası iyice küçültülmüştür. Yine unutmamak gerekir ki, BŞB meclislerinin sayısı sabit de değildir. Nüfus ve belediye sayısındaki artışa bağlı olarak sürekli artma eğilimindedir. İstanbul'da 10 bin, 20 bin ve 50 bin sınırında birçok belediye bulunmaktadır. Bu belediyeler bu sınır eşiklerini aştıklarında (ki birçoğu bu gün bile aşmış durumdadır), yeni seçimlerde BŞB meclisine daha fazla üye göndereceklerdir. Bu durumda muhtemelen üye sayısı 370'e, 380'e çıkacaktır. Ancak meclis salonunda bu kadar sandalye yoktur! Bir an için, TBMM'deki milletvekili sayısının 1.000'e çıktığını düşünün!

zaklaştırabilecek bir nitelik taşımaktadır. Diğer taraftan küçük nüfuslu belediye sorunu (aşağıda değinileceği gibi), büyükşehirler has bir sorun değil, Türkiye'deki belediyelerin genel bir sorunudur. Ancak BŞB'lerdeki mevcut temsil yapısı, birleşmeyi değil, bölünmüşlüğü teşvik etmekte ve ödüllendirmektedir.

Bununla birlikte, kentin eski ya da ana belediyeleri ile çok daha yakın tarihlerde kurulmuş olan küçük belediyeler arasındaki olası mücadelelerin nasıl sonuçlanacağını, sadece bu sayısal verilere dayanarak tahmin etmeye çalışmak da doğru olmayacaktır. Farklı büyükşehirlerde farklı stratejiler geliştirilebilir, geçici ya da sürekli nitelikte değişik koalisyonlar kurulabilir. Ancak BŞB meclisi içinde temsil adaletsizliğine dayalı böylesi bir ikiliğin olması durumunda, bu olgunun, BŞB başkanının konumunu çok daha güçlendireceğini tahmin etmek zor değildir. Bu durumda örneğin başkanın elindeki *veto mekanizması* çok daha sık işlemeye başlayabilir. Yine böylesi bir dengesizlik, meclis gruplarında da yansımaları bulabilir. Grup toplantıları, küçük belediyelerin etkisini azaltmayı ya da bu bağlamda meclisteki *çok parçalı* yapıyı bir anlamda bütünleştirmeyi, dolayısıyla meclisteki tartışmaları azaltmayı amaçlayan girişimlere sahne olabilir. Örneğin, bu meclislerde *grup kararlarına* çok daha sık olarak başvurulabilir. İstisnai ya da özel durumlarda kullanılması gereken bu yöntemlerin olağanlaşması ise, meclis çalışmalarının demokratikliğini tartışmaya açacaktır. Zira gerek başkanın güçlenmesi, gerekse grup kararlarıyla meclisteki tartışmaların önüne geçilmesi durumunda, meclis kararları, meclis üyelerinin görüşünü yansıtmaktan ziyade belediye başkanının, grup başkanının ya da gruptaki etkili kişilerin görüşünü yansıtmaya başlayacaktır. Büyükşehirlerde ne tür stratejilerin geliştirildiğini ya da ne tür ortak paydalarda buluşulduğunu görmek için, şüphesiz büyükşehirlerin karar alma süreçlerini ayrıntılı olarak yerinde incelemek gerekir. Bu ise farklı çalışmaların konusudur. Ancak sorun son derece açık olarak ortada durmaktadır ve deyim yerindeyse acil çözüm gerektirmektedir.

Temsil Sorununun Çözümüne İlişkin Öneriler

Yukarıda tartışılan sorunların çözümünü, kısa ve uzun vadeli çözümler olarak ele almak yararlı olacaktır. Kısa vadeli çözümler, soruna hemen müdahale edebilmeye imkan vermekle birlikte, etki derecesi daha az olmaktadır. Buna karşılık uzun vadeli çözümler, soruna daha köklü ve daha kapsamlı çözümler sunmaktadır.

BŞB meclislerindeki temsil adaletsizliğini çözmek için, kısa vadede, 20.000'den daha az nüfusa sahip ilçe ve ilk kademe belediyelerinin üye sayılarında bir düzenleme yapılabilir. Mevcut durumda birçok büyükşehirdeki ortalama temsil (yani BŞB nüfusu *bölü* meclis üye sayısı) 20.000'in üzerindedir. Örneğin, ortalama temsil Gaziantep'te 30.457, İstanbul'da 28.345, Ankara'da 26.215, Konya'da 25.073, Eskişehir'de 23.629, Adana'da 22.457'dir. Dolayı-

ıyla 20.000 ölçeği uygun bir büyüklük gibi durmaktadır. Küçük belediyeler lehine olan temsil adaletsizliğini kısmen çözmek için, 20.000 nüfusun altındaki ilçe ve ilk kademe belediyelerinin BŞB meclisine sadece bir üye gönderebilmesi, yani *sadece* o belediyelerin *başkanlarının* BŞB meclisi üyesi olması yönünde bir düzenleme yapılabilir. Dahası bu düzenleme kısa sürede yapılabilir ve uygulamaya da konulabilir.¹³ Bunun yapılması halinde, küçük ölçekli belediye sayısının fazlalığı nedeniyle temsilde azımsanmayacak oranda bir iyileşme sağlanacaktır.

Çizelge 4'te, böyle bir projeksiyon dahilinde, BŞB meclis üye sayılarındaki değişim ve bunun temsilde oluşturacağı iyileşme sorgulanmıştır. Yeni durumda belediyelerin nüfusunda bir değişme olmadığı için, Çizelge 3'teki nüfus oranı sütunu aynen Çizelge 4'e konmuştur. Meclis üye sayılarında ise azalma söz konusudur. Bu yeni durumda, ilk kademe belediyelerinin nüfuslarına oranla ne kadar daha fazla temsil edildiklerini gösteren yeni bir fark sütunu (*Fark B-A*) oluşturulmuştur. Çizelge 4'teki mevcut durum sütunu ise, Çizelge 3'teki fark sütunudur. İyileşme sütunu, mevcut durum ile yeni durum arasında yüzde olarak ne kadar iyileşme olduğunu göstermektedir. Çizelgeden BŞB'lerde ortalama % 34 oranında $[(1-(0,24/0,36)*100)]$ bir iyileşme olduğu görülmektedir. Bu önemli bir orandır. Yine kimi büyükşehirlerdeki iyileşme daha yüksektir. Örneğin, Samsun'da % 44, Antalya'da % 42, İzmir'de % 40, Kocaeli'nde % 39, Bursa'da % 37'lik bir iyileşme söz konusudur. Çizelgede İstanbul'daki iyileşmenin ortalamanın altında kaldığı (% 27) görülmektedir. Buna karşılık eğer 20.000 ölçeği İstanbul'da 30.000 olarak uygulanırsa, bu kez İstanbul'da % 45'lik bir iyileşme olmakta, meclis üye sayısı da 286'ya düşmektedir.

Ancak unutmamak gerekir ki, hangi ölçek alınıralsa alınsın, bu yeni durumda dahi ilk kademe belediyeleri BŞB meclislerinde nüfuslarına oranla daha ağırlıklı olarak temsil edilmektedirler. Böylesi bir ölçeğin uygulanması, sadece mevcut durumdaki aşırı dengesizliği bir ölçüde iyileştirmektedir ve daha iyi bir temsil yapısı için uzun vadeli çözümlere gerek vardır. Bununla birlikte Çizelge 4'te de görüldüğü gibi, Mersin ve Kocaeli hariç diğer büyükşehirlerin hepsinde, hiç değilse ilçe belediyelerinden gelen meclis üyeleri ilk kademelerden gelen üyelere sayıca üstünlük sağlamışlardır.

Yukarıda tartışılan kısa vadeli çözüm, mevcut adaletsizliğe kısmi bir çözüm getirmektedir. Büyükşehir belediye meclisinin, kent bütününe yönelik vizyon geliştirebilecek bir kimliğe kavuşturulabilmesi, daha uzun vadeli bir çözümü gerektirmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi, Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı, meclis üyelerinin çift kimlikliliğinden kaynaklanan bu sorunu çözmeyi

¹³ Yazar, böyle bir düzenlemenin hemen uygulamaya konulabilmesinde bir sorun olacağı kanısında değildir. Zira böyle bir düzenleme sonucu BŞB meclisinden ayrılmak zorunda kalacak üyeler, bu meclislere zaten yerel seçimler sonrasında değil, 5216 sayılı yasayla birlikte girmişlerdir.

amaçlamıştı. Ancak gerek sorunun parlamentoya tam olarak anlatılamaması gerekse ilçe ve belde belediye başkanlarının kulisleri sonucunda bu gerçekleşmedi. Ancak sorun devam ettiği, hatta daha da derinleştiği için, çözümüne yönelik talepleri de gündemde tutmak gerekmektedir.

Çizelge 4. 20.000 Nüfus Ölçeğine Göre, BŞB İlçe ve İlk Kademe Belediyelerinin Temsilindeki İyileşme

BŞB Adı	Nüfus	BŞB meclis üye sayısı				Temsilde iyileşme		
	İlk kad/ BŞB (A)	BŞB topl.	İlçe*	İlk kad. İlk kad.	İlk kad/ BŞB (B)	Fark (B-A)	Mevcut durum	İyileşme (yüzde)
Adana	0,08	35	18	17	0,49	0,40	0,59	31,8
Kayseri	0,12	41	22	19	0,46	0,35	0,50	31,3
Mersin	0,24	46	21	25	0,54	0,30	0,44	31,5
Antalya	0,11	31	20	11	0,35	0,25	0,43	42,0
Bursa	0,07	64	43	21	0,33	0,26	0,41	37,5
İzmir	0,08	126	88	38	0,30	0,23	0,38	40,1
Gaziantep	0,02	22	17	5	0,23	0,21	0,32	36,3
Kocaeli	0,34	94	44	50	0,53	0,20	0,32	39,4
Ankara	0,03	102	78	24	0,24	0,20	0,32	36,2
Samsun	0,11	35	25	10	0,29	0,18	0,32	44,0
İstanbul	0,08	304	222	82	0,27	0,19	0,27	27,5
Eskişehir	0,03	18	15	3	0,17	0,14	0,26	46,0
Konya	0,01	26	22	4	0,15	0,14	0,25	44,4
Diyarbakır	0,13	29	21	8	0,28	0,14	0,21	32,2
Adapazarı*	0,36	42	22	20	0,48	0,11	0,12	4,3
Erzurum	0,01	26	25	1	0,04	0,03	0,06	49,1
Toplam	0,09	1.041	703	338	0,32	0,24	0,36	34,4
İstanbul-2 30.000**	0,08	286	222	64	0,22	0,15	0,27	44,7

* İlçe sütunlarındaki nüfuslar ve meclis üye sayıları, 3030 sayılı yasa kapsamındaki ilçe ve alt kademe belediyeleri ile 5216 sayılı yasayla BŞB'ye katılan ilçe belediyelerini kapsamaktadır. Ancak Adapazarı'nda, eski alt kademe belediyeleri yeni ilk kademe belediyeleriyle benzer nitelikte olduğundan, ilçe içine dahil edilmemiştir.

** 20.000 nüfus ölçeğinin, İstanbul'da 30.000 olarak uygulanması halinde İstanbul'daki durum.

İyileşme: Mevcut durum ile yeni durum arasında yüzde olarak ne kadar iyileşme olduğunu göstermektedir.

Söz konusu tasarıda da öngörüldüğü gibi, ilçe ve ilk kademe belediye başkanlarının BŞB meclisinin üyeleri olmaları yerinde olacaktır. Bu, büyükşehir ile ilçe arasındaki koordinasyona katkı sağlayacaktır. Diğer üyelerin ise doğrudan seçilmesi gerekir. Ancak burada BŞB meclisine seçilecek üyeler için *seçim bölgesi* neresi olacaktır sorusu önemlidir. İlçe ve ilk kademe belediye sınırlarının ayrı birer seçim bölgesi olarak alınması (örneğin tasarı bunu öngörmüştü), büyük nüfus farklılıkları nedeniyle uygun olmayacaktır. Bu durumda büyükşehir bütünü tek bölge olarak alınabileceği gibi, ilçeler de seçim bölgesi olarak düşünülebilir. İlçelerin seçim bölgesi olarak ele alınması durumunda,¹⁴ tek tek belediyelere değil, ilçe içindeki toplam belediye nüfusuna bakılır. Küçük ölçekli belediye sorunu çözümlenmeden belediye sınırlarını seçim bölgesi olarak almak, temsilde adaleti sağlamayacaktır. Diğer taraftan hangi bölgeden kaç aday seçileceği konusunda da yeni düzenlemeye ihtiyaç vardır. Yerel seçimlerle ilgili 2972 sayılı yasada normal belediyeler için öngörülen ve 10 bin, 20 bin, 50 bin şeklinde ifade edilen nüfus basamaklarını büyükşehirlerde yükseltmek gerekecektir. Zaten mevcut temsil adaletsizliğinin bir nedeni de, normal belediyeler için kullanılan bu nüfus ölçeğinin, hiç değiştirilmeden büyükşehirler için de kullanılıyor olmasıdır.

Gerek temsille gerekse hizmet etkinliğiyle yakından ilgili bir başka konu, büyükşehirlerdeki aşırı bölünmüşlük, yani çok küçük ölçekli belediyelerin varlığıdır. Bu sorun Türkiye'deki belediyelerin genel bir sorunudur. Örneğin 10.000 nüfusun altındaki belediye sayısı 2.619'dur, bu sayı toplam belediye sayısının % 81,6'sına karşılık gelmektedir. Yine Türkiye'deki belediyelerin % 67,2'si (2.158 belediye) 5.000 nüfusun altındadır (Başbakanlık, 2003: 91). Yeni Belediye Kanununda, bu küçük ölçekli belediye sorunuyla mücadele için farklı yöntemlere yer verilmiştir. Örneğin yeni belediye kurulabilmesi için nüfus şartı 2.000'den 5.000'e çıkarılmış ve ayrıca mevcut belediyelere belli bir mesafede bulunması şartı getirilmiştir (5393/4). Yine 2.000 nüfusun altındaki belediyelerin tüzel kişiliklerinin kalkması öngörülmüş; ayrıca genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda, belediyelerin isteklerine bakılmaksızın, küçük ölçekli belediyelerin büyük ölçekli belediyelerle birleştirilmesine olanak sağlanmıştır (5393/11). Acaba bu düzenlemeler, uzun vadede de olsa, büyükşehirlerdeki küçük nüfuslu belediye sorununa da (ve dolayısıyla temsil adaletsizliğine) bir katkı sağlayabilir mi? Kesinlikle hayır. Çünkü Büyükşehir Belediye Kanunu, büyükşehirlerdeki küçük ölçekli belediyeleri *koruma altına* almıştır. 5216 sayılı yasanın geçici 2. maddesi, büyükşehir sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe "belediyeler(i) hakkında bu kanun ile Belediye Kanununun belediyelerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasına veya başka bir beledi-

¹⁴ Bazı büyükşehirlerde sayıları az da olsa, bağlı olduğu ilçe BŞB içinde yer almadığı halde, o ilçenin sınırlarındaki bir ya da birkaç ilk kademe belediyesi BŞB'ye dahil olabilmektedir. İlçeler seçim bölgesi olarak kabul edildiğinde, bu nitelikteki belediyelerin durumunu da ayrıca ele almak gerekecektir.

yeye katılmasına ilişkin hükümleri uygulanmaz” demektedir. Böylece yasa, sorunu kalıcı hale getirmektedir. Uç bir örnek vermek gerekirse, Türkiye’de 2.000 nüfusun altındaki belediyelerin tüzel kişiliklerinin kaldırılması işlemleri tamamlandığında bile, hala büyükşehir belediyeleri içinde 2.000 nüfusun altında ilk kademe belediyelerine rastlamak mümkün olabilecektir; çünkü bunların tüzel kişiliği yasayla koruma altındadır.

Diğer taraftan yukarıda tartışıldığı gibi, mevcut temsil sistemi de büyükşehirlerde küçük ölçekli belediyelerin lehine çalışmaktadır. Dolayısıyla Belediye Kanunu ne kadar birleştirmeye çalışırsa çalışsın, büyükşehirdeki sistem parçalanmayı teşvik etmektedir. Bu durumda büyük ölçekli belediyelerin çeşitli semtleri ya da mahalleleri, Belediye Kanunundaki hükümlerden yararlanarak (m. 8) bölünme yoluyla yeni bir ilk kademe belediyesine dönüşmeyi ciddi ciddi düşünebilirler. Ancak Belediye Kanunu, büyükşehirlerde bu tür bölünme yoluyla yeni belediye kurulabilmesi için 50.000 nüfusu şart koşturmaktadır.

Gerek Belediye Kanunuyla Büyükşehir Belediyesi Kanunu arasındaki *çelişkiyi* ortadan kaldırmak, gerekse büyükşehirlerdeki anlamsız korumayı sona erdirmek için, bir an önce 5216’nın geçici ikinci maddesindeki sınırlama kaldırılmalıdır. Zira bütünleşme ve belediyeleri ölçek olarak anlamlı büyüklüklere kavuşturma konusunda en önemli ihtiyacı büyükşehirler duymaktadır. Aslında sadece söz konusu sınırlamayı kaldırmak da yetmez. Belediye Kanunundaki hükümlere paralel biçimde, büyükşehirler için daha uygun büyüklükleri içeren düzenlemelere de gerek vardır. Nasıl normal belediyelerde 2.000 nüfusun altındaki belediyelerin tüzel kişiliğinin kaldırılması öngörülmüş ise, büyükşehirler için de, 10 bin ya da 20 bin nüfusun altındaki ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliğinin kaldırılmasına yönelik düzenlemeler getirilebilir. Kaldı ki büyükşehirlerdeki durum farklıdır. Normal belediyelerin tüzel kişiliğinin kalkması durumunda bu belediyeler köye dönüşecektir, buna karşılık büyükşehirlerde aslında değişen bir şey olmayacaktır. O belediye sınırları içinde yaşayan kişiler yine büyükşehir belediyesinden ve katıldıkları yeni belediyeden hizmet almaya devam edecek, sadece bağlı oldukları ilk kademe belediyesi değişecektir. Hatta uygun ölçeklerde hizmet etkinliği artacağı için, aldıkları hizmetin kalitesinin artması da muhtemeldir. Eğer bu yeni durumda hemşehrilerin bir kaybı olmayacaksa, 5216’daki *korunmanın* mantığını nedir?

Sonuç

Anayasa, seçim kanunlarının “temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde” düzenleneceğini hükme bağlamaktadır (m. 67). Bu hüküm seçimlerde sadece, temsilde adaletin daha kolay sağlanabildiği nisbi temsil

sistemine¹⁵ yer verilmesi gerektiği biçiminde mi anlaşılmalıdır? Eğer nüfusu 2.000 ve hatta daha da az olan bir ilk kademe belediyesinde birisi örneğin 300 oy alarak BŞB meclisine girebilirken, diğeri 600 bin nüfuslu bir belediyede 30.000 oy aldığı halde BŞB meclisine giremiyorsa, temsil adaletinde ciddi bir çarpıklık var demektir. Yukarıda aynı BŞB içinde en çok ile en az temsil edilen belediyeler arasında, yüz kata çıkan farklar olduğundan söz edilmişti. Dolayısıyla kısa vadeli çözümler bağlamında tartışılan “20.000’in altındaki belediyelerin sadece başkanları BŞB meclisine gidebilsin” biçimindeki önerinin, örneğin 2972 sayılı yasada yer alması halinde temsilde kısmi bir iyileşme sağlanacaktır.

Bunun ötesinde BŞB meclislerini bir *büyükşehir meclisi* haline dönüştürmek ve kent bütününe yönelik vizyonu olan bir niteliğe büründürebilmek için, çift kimlikliliğe dayalı temsil sistemini ciddi olarak tartışmaya açmak gerekmektedir. Yine gerek temsil sorununun çözümüne gerekse hizmet etkinliğine katkı sağlamak için, büyükşehirlerdeki aşırı parçalaşmışlığı da masaya yatırmak gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle büyükşehirlerde küçük ölçekli belediye sorununun *çözümünün önündeki yasal engeli* kaldırmak gerekmektedir. Bu yapıldığında hem Belediye Kanunuyla paralellik sağlanacak, hem de daha ileri adımlar atabilmenin yolu açılacaktır.

22. Dönem Parlamentosu, gerek yerel yönetimler alanında gerekse başka alanlarda çok daha önemli ve kapsamlı yasal değişikliklere imza attı. Bu bağlamda büyükşehirlerdeki temsil ve ölçek sorununa ilişkin yeni düzenlemelerin yapılamaması için bir neden görünmüyor. Kaldı ki, bu iki sorun, Hükümetin yapmaya çalıştığı yerel yönetim reformunun temel noktalarıyla da uyum içindedir. Parlamento, belediye başkanlarının ya da belediye meclis üyelerinin değil, hemşehrilerin çıkarlarını önceleyen bir politikayı göğüsleyebildiği zaman, bu sorunların üstesinden gelmek çok daha kolay olacaktır. BŞB meclislerinin temsil yapısının iyileştirilmemesinin yol açacağı çeşitli demokratik sorunlar bir tarafa, söz konusu temsil adaletsizliği, reformun hedeflerini tümüyle saptırabilecek ve ciddi sorunlara yol açabilecek bir nüveyi bünyesinde taşımaktadır.

Kaynakça

Akbulut, Örsan (2002), “Türkiye’de Uygulanan Yerel Seçim Sistemlerinin Evrimi”, *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*, Birgül A. Güler ve Ayşegül Sabuktay (Ed.), TODAİE Yayın no: 306, s. 47-65.

Başbakanlık (2003), *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma I: Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim*; Ankara.

¹⁵ Aslında Türkiye’de yerel yönetim seçimlerinde uygulanan *onda birlik barajın hesaplanma yöntemi* de, temsilde adalet ilkesiyle örtüşmemektedir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Akbulut, 2002: 55 vd.

Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı ile İçişleri, Avrupa Birliği Uyum ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/768), (www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss619m.htm).

Erder, Sema ve Nihal İncioğlu (1996), *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye’nin Sorunları Dizisi- 23.

Keleş, Ruşen (1994), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem yay., İstanbul.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, (www.mahalli-idareler.gov.tr).

Yaşamış, Firuz Demir (1995), “Büyük Şehir Sorunsalı”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1, Mart, s. 93–111.

EKLER**Açıklamalar:**

* Ortalama temsil, bir meclis üyesi başına düşen ortalama nüfusu göstermektedir (nüfus bölü meclis üyesi)

** Ortalamaya uzaklık, her belediye için BŞB'nin ortalama temsil değerine olan uzaklığını, yani belediyeler arasında temsil adaletsizliğini göstermektedir ve ortalama temsil sütunundaki veriler kullanılarak hesaplanmıştır. Nüfus olarak uzaklık, her belediye için (o belediyenin değeri eksi BŞB'nin değeri). Oran olarak uzaklık, her belediye için (o belediyenin değeri bölü BŞB'nin değeri).

Çizelgelerde okumayı kolaylaştırmak amacıyla, ilçe belediyeleri 'büyük harfle' yazılmıştır. 5216 sayılı yasa öncesinde BŞB içinde yer alan belediyelerin hücre rengi ise hafif gri tonla boyanmıştır.

Çizelge 1. Adana BŞB Meclisinde Temsil Adaletsizliği

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	BŞB'deki üye sayısı	Ortalama temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus olarak	Oran olarak
		BÜYÜKŞEHİR	1.235.126	55	22.457	0	1,00
1	Seyhan	Karayusuflu	2.083	2	1.042	-21.415	0,05
2	Yüreğir	Geçitli	2.579	2	1.290	-21.167	0,06
3	Karaisalı	Çatalan	2.595	2	1.298	-21.159	0,06
4	Karaisalı	Salbaş	2.721	2	1.361	-21.096	0,06
5	Yüreğir	Suluca	2.781	2	1.391	-21.066	0,06
6	Yüreğir	Abdioglu	3.137	2	1.569	-20.888	0,07
7	Yüreğir	Buruk	3.265	2	1.633	-20.824	0,07
8	Yüreğir	Baklalı	3.346	2	1.673	-20.784	0,07
9	Yüreğir	Yunusoglu	4.179	2	2.090	-20.367	0,09
10	Yüreğir	Havutlu	4.774	2	2.387	-20.070	0,11
11	Yüreğir	Yakapınar	5.453	2	2.727	-19.730	0,12
12	Yüreğir	Solaklı	6.073	2	3.037	-19.420	0,14
13	Yüreğir	Kürkçüler	6.628	2	3.314	-19.143	0,15
14	Yüreğir	Doğankent	11.136	3	3.712	-18.745	0,17
15	Seyhan	Küçükdikili	8.255	2	4.128	-18.329	0,18
16	Yüreğir	İncirlik	16.172	3	5.391	-17.066	0,24
17	Yüreğir	Sofulu	19.239	3	6.413	-16.044	0,29
18	Yüreğir	YÜREĞİR	322.776	8	40.347	17.890	1,80
19	Seyhan	SEYHAN	807.934	10	80.793	58.337	3,60
	Toplam		1.235.126	55			

Çizelge 2. İzmir BŞB Meclisinde Temsil Adalaletsizliği

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	Üye sayısı	Ort. temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus	Oran
		BÜYÜKŞEHİR	2.711.838	179	15.150	0	1,00
1	Bayındır	Canlı	1.865	2	933	-14.217	0,06
2	Torbalı	Karakuyu	2.013	2	1.007	-14.143	0,07
3	Güzelbahçe	Yelki	2.070	2	1.035	-14.115	0,07
4	Menderes	Değirmendere	2.076	2	1.038	-14.112	0,07
5	Kemalpaşa	Yukarıkızılca	2.225	2	1.113	-14.037	0,07
6	Menderes	Oğlananası	2.334	2	1.167	-13.983	0,08
7	Menemen	Maltepe	2.649	2	1.325	-13.825	0,09
8	Menemen	Türkelli	2.653	2	1.327	-13.823	0,09
9	Menderes	Tekeli	2.971	2	1.486	-13.664	0,10
10	Torbalı	Subaşı	3.017	2	1.509	-13.641	0,10
11	Foça	Bağarası	3.031	2	1.516	-13.634	0,10
12	Foça	Gerenköy	3.263	2	1.632	-13.518	0,11
13	Menemen	Harmandalı	3.464	2	1.732	-13.418	0,11
14	Menemen	Emiralem	3.557	2	1.779	-13.371	0,12
15	Çiğli	Sasalı	3.564	2	1.782	-13.368	0,12
16	Bayındır	Çırpı	3.758	2	1.879	-13.271	0,12
17	Buca	Kaynaklar	3.771	2	1.886	-13.264	0,12
18	Kemalpaşa	Ören	3.826	2	1.913	-13.237	0,13
19	Menemen	Seyrek	3.865	2	1.933	-13.217	0,13
20	Menemen	Koyundere	3.998	2	1.999	-13.151	0,13
21	Aliağa	Helvacı	4.097	2	2.049	-13.101	0,14
22	Torbalı	Yazıbaşı	4.182	2	2.091	-13.059	0,14
23	Torbalı	Pancar	4.414	2	2.207	-12.943	0,15
24	Kemalpaşa	Ulucak	4.646	2	2.323	-12.827	0,15
25	Seferihisar	Ürkmez	5.073	2	2.537	-12.613	0,17
26	Torbalı	Çaybaşı	5.168	2	2.584	-12.566	0,17
27	Kemalpaşa	Bağyurdu	5.716	2	2.858	-12.292	0,19
28	Foça	Mordoğan	5.986	2	2.993	-12.157	0,20
29	Seferihisar	Doğanbey	6.161	2	3.081	-12.069	0,20
30	Menderes	Özdere	10.420	3	3.473	-11.677	0,23

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	Üye sayısı	Ort. temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus	Oran
		BÜYÜKŞEHİR	2.711.838	179	15.150	0	1,00
31	Kemalpaşa	Armutlu	7.046	2	3.523	-11.627	0,23
32	Menderes	Görece	7.431	2	3.716	-11.434	0,25
33	Menemen	Ulukent	11.526	3	3.842	-11.308	0,25
34	Torbalı	Ayrancılar	7.719	2	3.860	-11.290	0,25
35	Foça	Yenifoça	11.652	3	3.884	-11.266	0,26
36	Menderes	Gümüldür	8.716	2	4.358	-10.792	0,29
37	Foça	FOÇA	14.604	3	4.868	-10.282	0,32
38	Güzelbahçe	GÜZELBAHÇE	14.924	3	4.975	-10.175	0,33
39	Bayındır	BAYINDIR	15.870	3	5.290	-9.860	0,35
40	Menderes	MENDERES	16.792	3	5.597	-9.553	0,37
41	Seferihisar	SEFERİHİSAR	17.526	3	5.842	-9.308	0,39
42	Gaziemir	Sarıç	17.657	3	5.886	-9.264	0,39
43	Menemen	Asarlık	18.045	3	6.015	-9.135	0,40
44	Selçuk	SELÇUK	25.414	4	6.354	-8.796	0,42
45	Kemalpaşa	KEMALPAŞA	25.448	4	6.362	-8.788	0,42
46	Narlıdere	NARLIDERE	54.107	6	9.018	-6.132	0,60
47	Urla	URLA	36.579	4	9.145	-6.005	0,60
48	Aliğa	ALİĞA	37.537	4	9.384	-5.766	0,62
49	Torbalı	TORBALI	38.099	4	9.525	-5.625	0,63
50	Balçova	BALÇOVA	66.877	6	11.146	-4.004	0,74
51	Menemen	MENEMEN	46.079	4	11.520	-3.630	0,76
52	Gaziemir	GAZİEMİR	70.035	6	11.673	-3.477	0,77
53	Çiğli	ÇİĞLİ	106.740	7	15.249	99	1,01
54	Buca	BUCA	308.661	8	38.583	23.433	2,55
55	Bornova	BORNOVA	391.128	8	48.891	33.741	3,23
56	Karşıyaka	KARŞIYAKA	438.430	8	54.804	39.654	3,62
57	Konak	KONAK	781.363	10	78.136	62.986	5,16
	Toplam		2.711.838	179			

Çizelge 3. Kayseri BŞB Meclisinde Temsil Adaletsizliği

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	BŞB'deki üye sayısı	Ortalama temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus olarak	Oran olarak
		BÜYÜKŞEHİR	678.767	66	10.284	0	1,00
1	Kocasinan	Kuşçu	1.623	2	812	-9.473	0,08
2	Bünyan	Büyükbürüngüz	1.686	2	843	-9.441	0,08
3	Talas	Kepez	1.899	2	950	-9.335	0,09
4	Kocasinan	Güneşli	1.909	2	955	-9.330	0,09
5	Kocasinan	Ebiç	1.929	2	965	-9.320	0,09
6	İncesu	Süksün	2.093	2	1.047	-9.238	0,10
7	Kocasinan	Mahzemin	2.199	2	1.100	-9.185	0,11
8	Melikgazi	Gürpınar	2.204	2	1.102	-9.182	0,11
9	Melikgazi	Turan	2.240	2	1.120	-9.164	0,11
10	Talas	Erciyes	2.322	2	1.161	-9.123	0,11
11	Talas	Kuruköprü	2.330	2	1.165	-9.119	0,11
12	Talas	Zincidere	2.655	2	1.328	-8.957	0,13
13	Melikgazi	Kıranardı	3.467	2	1.734	-8.551	0,17
14	Talas	Başakpınar	3.532	2	1.766	-8.518	0,17
15	İncesu	Kızılören	5.124	2	2.562	-7.722	0,25
16	Melikgazi	Hisarcık	6.369	2	3.185	-7.100	0,31
17	Melikgazi	Mimarsinan	10.758	3	3.586	-6.698	0,35
18	Kocasinan	Erkilet	10.895	3	3.632	-6.653	0,35
19	İncesu	İNCESU	8.511	2	4.256	-6.029	0,41
20	Melikgazi	Gesi	14.096	3	4.699	-5.586	0,46
21	Hacılar	HACILAR	19.655	3	6.552	-3.733	0,64
22	Talas	TALAS	34.879	4	8.720	-1.565	0,85
23	Melikgazi	MELİKGAZI	263.453	8	32.932	22.647	3,20
24	Kocasinan	KOCASINAN	272.939	8	34.117	23.833	3,32
	Toplam		678.767	66			

Çizelge 4. Gaziantep BŞB Meclisinde Temsil Adaletsizliği

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	BŞB'deki üye sayısı	Ortalama temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus olarak	Oran olarak
		BÜYÜKŞEHİR	883 245	29	30.457	0	1,00
1	Şehitkamil	Arıl	2.463	2	1.232	-29.225	0,04
2	Oğuzeli	Yeşildere	2.701	2	1.351	-29.106	0,04
3	Şahinbey	Burç	3.087	2	1.544	-28.913	0,05
4	Şahinbey	Büyükşahinbey	4.867	2	2.434	-28.023	0,08
5	Şehitkamil	Aktoprak	5.087	2	2.544	-27.913	0,08
6	Oğuzeli	OĞUZELİ	11.527	3	3.842	-26.614	0,13
7	Şehitkamil	ŞEHİTKAMİL	355.354	8	44.419	13.963	1,46
8	Şahinbey	ŞAHİNBEY	498.159	8	62.270	31.813	2,04
	Toplam		883.245	29			

Çizelge 5. Eskişehir BŞB Meclisinde Temsil Adaletsizliği

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	BŞB'deki üye sayısı	Ortalama temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus olarak	Oran olarak
		BÜYÜKŞEHİR	496 208	21	23.629	0	1,00
1	Mihalgazi	Sakarılıca	2 371	2	1.186	-22.443	0,05
2	Merkez	Çukurhisar	4 745	2	2.373	-21.256	0,10
3	Merkez	Muttalip	6 299	2	3.150	-20.479	0,13
4	Merkez	Tepebaşı	208 755	7	29.822	6.193	1,26
5	Merkez	Odonpazarı	274 038	8	34.255	10.626	1,45
	Toplam		496 208	21			

Çizelge 6. Erzurum BŞB Meclisinde Temsil Adaletsizliği

Sıra no	İLÇE ADI	BELEDİYE ADI	NÜFUSU	BŞB'deki üye sayısı	Ortalama temsil*	Ortalamaya uzaklığı**	
						Nüfus olarak	Oran olarak
		BÜYÜKŞEHİR	376 687	29	12.989	0	1,00
1	Merkez	Dadaşkøy	2.559	2	1.280	-11.710	0,10
2	İlica	İLİCA	12.893	3	4.298	-8.692	0,33
3	Merkez	Dadaşkent	26.393	4	6.598	-6.391	0,51
4	Merkez	Kazımkarabekir	80.397	6	13.400	410	1,03
5	Merkez	Yakutiye	114.508	7	16.358	3.369	1,26
6	Merkez	Yenişehir	139.937	7	19.991	7.002	1,54
	Toplam		376.687	29			